

LETO 11
STEV 13
DATUM 30.6.81

NAS' GLAS

SKUPNO DELEGATSKO GLASILO OBČINE KRŠKO

PROSLAVA

**v počastitev 40-letnice vstaje jugoslovanskih
narodov in narodnosti ter 40-letnice ustanovitve
OF slovenskega naroda**

Ob prazniku

Dan borca slavimo letos v okviru praznovanj 40-letnice SPLOŠNE OBOROŽENE VSTAJE jugoslovanskih narodov in narodnosti in 40-letnice USTANOVITVE OSVOBODILNE FRONTE slovenskega naroda.

Ob teh obletnicah nam misli znova sežejo v čas, ko je slovenski narod - skupaj z jugoslovanskimi narodi in narodnostmi - pričlenjal svoj odkriti boj na življenje in smrt za uresničitev zastavljenih ciljev PARTIJE, sprejetih v zgodovinski noči na Čebinah. Neizpodbitno dejstvo je, da je bila v tistih usodnih časih sposobna organizirati boj za osvoboditev slovenskega naroda le KOMUNISTIČNA PARTIJA SLOVENIJE skupaj s KPJ. Boj je pričela z ustanovitvijo OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA 27.

4. julija 1981 ob 10. uri

na gradu BRESTANICA

OD 4. JULIJA 1981 DALJE BO MUZEJ NA BRESTANIŠKEM GRADU NOSIL NOVO IME - "Muzej političnih zapornikov, internirancev in izgnancev Brestanica", SAJ BO NA TA DAN ODPRT NJEGOV DRUGI DEL - MUZEJSKA ZBIRKA O POLITIČNIH ZAPORNIKI IN INTERNIRANCIH...

aprila 1941. OF - kot široka organizacija vseh naprednih in demokratičnih sil na Slovenskem - je lahko bila kos svojim izrednim nalogam prav zaradi tega, ker je nastala predvsem kot ljudsko osvobodilno gibanje svojega naroda in ker je bila naravna zveza delovnega ljudstva vselej njeno temeljno družbeno vsebinsko jedro. Slovenski narod je s svojo udarno pestjo - OF - potrjeval vse tisto, kar je postalo njegovo bistvo: boj za dokončno osvoboditev. Tako si je slovenski narod pričel pisati sodbo sam, kot je napovedal Ivan Cankar.

Zbirka dokumentov o političnih zapornikih in internirancih v novem delu muzeja na brestaniškem gradu, ki bo odprt 4. julija, za dan borca, skupno z zbirko o slovenskih izgnancih prikazuje, kakšna je bila perspektiva slovenskega naroda, če bi zmagal fašizem. Vsa ta dokumentacija nam ostaja kot trajen spomenik dogodkov, ki so jih preživljali Slovenci v štirih težkih in krvavih letih NOB.

Ob letošnjem praznovanju dneva borca pa so naše misli - ob spominih na prehojeno pot slavne NOB in povojne graditve - osredotočene tudi v našo prihodnost.

Živimo v burnem času kriznih ekonomskih obdobj, mednarodnih napetosti in vojnih zapletov ter nevarnosti za mir, kar vse ima določen vpliv tudi na naše gospodarstvo in politične razmere. Ker nikoli nismo klonili pred težavami in problemi, ki jih v našem povojnem obdobju socialistične graditve ni bilo malo, bijemo danes odločilno bitko za ekonomsko stabilizacijo, za uresničitev vseh tistih ciljev, ki smo jih zapisali v srednjeročnem planu družbenoekonomskega razvoja naše skupnosti za obdobje 1981 - 1985.

Ko govorimo o gospodarski stabilizaciji, mislimo na boljše gospodarjenje: z večjim izvozom je potrebno zmanjšati primanjkljaj plačilne bilance države, zavreti je treba vse oblike porabe in uskladiti življenjski in družbeni standard z rezultati dela družbe kot celote in vsakega posameznika, to se pravi - uskladiti naš razvoj z resničnimi materialnimi možnostmi.

Vse to naj bi odločilno krepilo družbene materialne osnove združenega dela, s tem pa tudi samoupravne odnose, ter ustvarilo možnosti za znižanje stopnje inflacije in uskladilo rast cen z zahtevami stabilizacijske politike.

Biti danes borec za tako gospodarsko usmeritev pomeni bedeti nad pridobitvami narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, sodelovati v veliki samoupravni družbeni preobrazbi, krepiti obrambno sposobnost naše domovine, potrjevati njeno neodvisnost in samostojno pot socialistične graditve, krepiti bratstvo in enotnost kot temelj nacionalne enakopravnosti v SFRJ in se v okviru gibanja neuvrščenih zavzemati za ekonomsko in politično enakopravnost v svetu.

To so torej bitke, v katerih se potrjuje današnji borec, sleherni dan, v sleherni organizaciji združenega dela, na delovnem mestu ali pri sprejemanju samoupravnih odločitev, potem pa v uresničevanju teh odločitev dokazuje dejansko pripadnost veliki TITOVI fronti boja in dela za boljše prihodnost sedanjih in prihodnjih rodov.

Ob dnevu borca - 4. juliju - iskreno čestitam vsem članom ZZB NOV ter ostalim delovnim ljudem in občanom v svojem imenu, v imenu Občinskega odbora ZZB NOV, ostalih družbenopolitičnih organizacij in Skupščine občine Krško.

Stane N U N Č I Č
predsednik OO ZZB NOV Krško

muzejska zbirka političnih zapornikov in internirancev

4. julija 1981 bo v prvem nastropju brestaniškega gradu odprta druga muzejska zbirka MUZEJA POLITIČNIH ZAPORNIKOV, INTERNIRANCEV IN IZGNANCEV V BRESTANICI, kakor se tamkajšnji muzej imenuje po novem. Pridružila se bo dosedanja muzejski zbirki o izgnancih, ki jo je 1968 pripravil ter kasneje dopolnil zgodovinar dr. Tone Ferenc.

Druga zbirka bo posvečena zlasti POLITIČNIM ZAPORNIKOM IN INTERNIRANCI v nemških, italijanskih in madžarskih zaporih v času NOB in je njeno poimenovanje malce ožje, kot bi ga zahtevala prikazana tematika. Zbirko so uredili sodelavci Muzeja ljudske revolucije Slovenije MARJETA MIKUŽ, NATAŠA URBANČ, IVO VRANIČAR in arh. VLASTO KOPAČ. V pogovoru z NATAŠO URBANČ smo izvedeli osnovne podatke o razstavi, ki obravnava vse oblike okupatorjevega nasilja nad slovenskim narodom v obdobju 1941 - 1945:

1200 eksponatov (fotografij, pisanih dokumentov, grafik itd.) bo pretežno razstavljenih na panojih, nekaj pa v vitrinah (obleka, oprema ipd.). Prikazano bo streljanje talcev in ljudi na terenu, požiganje in plenjenje okupatorskih vojska ter trpljenje političnih zapornikov in internirancev. V zbirko so vključeni tudi dokumenti o vojnih ujetnikih in ukradenih otrocih. Zbirka, ki si jo bodo obiskovalci lahko ogledali v sedmih sobah in na hodniku prvega nadstropja, prikazuje najprej napad na

OKUPATORJEVO NASILJE NA SLOVENSKEM

Po zapisu "Okupatorjevo nasilje na Slovenskem" dr. TONETA FERENCA, objavljenem v vodniku po koncentracijskih taboriščih in zaporih BILI SO - ZAPRTI, PREGNANI, OBEŠENI, USTRELJENI, NA SUŽENJSKEM DELU - UPORNI.

Prve mesece okupacije so si vsi trije okupatorji na Slovenskem - Nemci, Italijani in

Madžari - prizadevali uveljaviti svoj okupacijski sistem in ga tudi čimbolj zavarovati pred notranjimi nasprotniki. Nemški in madžarski okupatorji so imeli za svoje najhujše nasprotnike narodno zelo zaveden in protifašistično usmerjene Slovence ter deloma tudi priseljence po letu 1914, zato sta jih začela takoj zapirati in izganjati s svojega okupacijskega območja. Italijanskemu okupatorju so bili najhujši nasprotniki narodno zelo zavedni primorski Slovenci, politični emigranti s Primorskega, zato jih je začel takoj zapirati, vendar pri tem ni bil tako velikopotezen kot Nemci.

NEMŠKI OKUPATOR je kmalu ure-

našo domovino in razkosanje slovenskega ozemlja med troje okupatorjev: Nemčijo, Italijo in Madžarsko. Temu sledijo dokumenti o začetkih vstaje na Slovenskem... Kot vložek se namreč kar štirikrat pojavi tako imenovani "vpogled v NOB na Slovenskem". Ostale teme - poleg vstaje - so še: osvobodeno ozemlje 1942, kapitulacija Italije, zlom bele in plave garde ter zaključni boji za osvoboditev.

Osrednja tematika muzejske zbirke je razdeljena v naslednje sklope:

- okupatorjevo nasilje na Slovenskem do kapitulacije Italije,
- zapor, taborišča in konfinacija v Italiji,
- okupatorjevo nasilje od kapitulacije Italije do konca vojne,
- nemška koncentracijska taborišča (kompleksen prikaz),
- vračanje internirancev iz Nemčije (prikazano je tudi nekaj grafik, ki so nastale v taboriščih).

Namesto kataloga bo zaenkrat služila kar knjiga BILI SO - ZAPRTI, PREGNANI, OBEŠENI, USTRELJENI, NA SUŽENJSKEM DELU - UPORNI oziroma "Vodnik po koncentracijskih taboriščih in zaporih, kjer so med drugo svetovno vojno nacifistični okupatorji hoteli, a nikoli uničili svobodoljubnega duha našega človeka". Ob otvoritvi druge muzejske zbirke bodo natisnili le prospekt MUZEJ POLITIČNIH ZAPORNIKOV, INTERNIRANCEV IN IZGNANCEV v skromnejšem obsegu.

dil več sprejemnih in preseljenih taborišč (Maribor, Rajhenburg - danes Brestanica, Begunje, Šentvid nad Ljubljano itd.). Največ slovenskih ljudi (več kot 140 tisoč) so Nemci predvideli za izgon, čeprav jih niso imeli za svoje nasprotnike; potrebovali so le njihovo imetje, da bi naselili nemške rojake.

Kmalu po OBOROŽENI VSTAJI SLOVENSKEGA NARODA, poleti 1941, so okupatorji storili vse, da bi vstajo že v kali zatrli. Nemški okupator je na Štajerskem in Gorenjskem nastopil z najhujšimi ukrepi - z ubijanjem. Ze 30. julija je pri Brezicah ustrelil deset članov

krške oborožene skupine (Jože Graber, Peter Jernejc, Rado, Milan in Zdenko Kaplan, Rajko in Franc Kastelic, Anton in Franc Preskar in Ivanka Uranjek). Potem so se RAZGLASI O USMRTITVI TALCEV vrstili drug za drugim; po najnovejših podatkih so na Gorenjskem med vojno usmrtili 127 skupin s skupno 1270 ljudmi, na Štajerskem pa 67 skupin s skupno 1590 ljudmi.

Aretirani udeleženci narodnoosvobodilnega gibanja in zajeti borci partizanskih enot so že leta 1941 prenapolnili tedanje zapore. Postopek s političnimi jetniki je bil ves čas v pristojnosti tajne državne

**Bili
so le
številke,
ne
ljudje!**

IZ SPOMINOV POLITIČNEGA ZAPORNIKA IN INTERNIRANCA

DUŠAN STUPAR iz Krškega je prestal zato, ker se ni slepo pokoraval nemškemu okupatorju in ker je že kmalu začel misliti na odpor proti njemu, trnovo pot številnih svobodoljubnih Slovencev: "Aretirali so me 30. septembra 1942 v tovarni celuloze v Krškem. Eden od sodelavcev ni prenesel mučenja v nemškem

policije. Po zaslišanju, in včasih tudi po tako imenovanem poostrenem zaslišanju, ki je bilo pravzaprav uradno dovoljeno mučenje ob navzočnosti ali odsotnosti zdravnika, je zasliševalec - uradnik gestapa sestavil sklepno poročilo, v katerem je predlagal izpust, usmrtitev ali odgon v koncentracijsko taborišče prve, druge ali tretje - najhujše - stopnje. Ko se je v zaporih v BEGUNJAH, MARIBORU in CELJU nabralo dovolj jetnikov za odgon v koncentracijska taborišča, so jetnike pod stražo ali celo vklenjene v lisice ali verige odpeljali v taborišče.

Ni natančnejših podatkov o številu slovenskih političnih jetnikov v zaporih na Slovenskem ali v nemških koncentracijskih taboriščih; dr. Tone Ferenc sodi, da jih je bilo nekaj deset tisoč. Zanesljivejši podatek, da je nemški okupator samo iz begunjskih zaporov odpeljal v taborišča 5183 oseb.

Posebno težka je bila usoda nekaterih sorodnikov partizanov in ustreljenih talcev. Najpretrsljivejša je bila ločitev otrok od odraslih (na Štajerskem v avgustu 1942), ko so otroke odpeljali v Nemčijo in jih ponujali nemškim ljudem, da jih posvojijo (ukradeni otroci), od-

preiskovalnem zaporu in je mimogrede omenil tudi moje ime... Odpeljali so me v zapore v celjski Stari pisker. Prestal sem trinajst dni najhujšega mučenja. Roke so mi pod kolena speli z lisicami, me takega obesili in topli z bikovko, vendar nisem ničesar priznal. Ker nisem ničesar priznal, dokazati pa mi zaradi tega, ker so omenjenega sodelavca že ustrelili, niso mogli ničesar, so me po 21 dneh poslali v mariborske zapore, kjer sem kot talec čakal na streljanje... Le nekaj nas je ostalo živih. Naključje je hotelo, da sem "bdpadel" zaradi tega, ker je moja mati prevzela hrvaško državljanstvo. Po treh mesecih življenja od "aspirinov" - hlebčkov kruha, ki smo jih zaradi njihove majhnosti imenovali tako, in po neposrečenem

V vagonih, ki so bili "zastekleni" z bodečo žico, so vozili Slovence v koncentracijska taborišča...

rasle pa so poslali v koncentracijsko taborišče Auschwitz, kjer so jih večino pomorili v plinskih celicah.

Poleti 1942 je bilo okupatorjevo nasilje najhujše in posebej grozovito na Gorenjskem, kjer so nacisti požgali ter zravnali z zemljo kar enajst vasi. Moške, stare več kot 15 let, so postrelili in njihova trupla pometali v ogenj, drugo prebivalstvo pa izgnali v Nemčijo.

Nasilje se je spet povečalo pred koncem vojne, ko je nemški okupator zlasti na Štajerskem "čistil" zapore in množično streljal vse, ki jih je

osumil sodelovanja v narodnoosvobodilnem boju.

ITALIJANSKI OKUPATOR je bil na Dolenjskem in Notranjskem manj uspešen pri zatiranju narodnoosvobodilnega gibanja. Po neuspešnih akcijah policije je bila obramba javne varnosti zaupana vojaškemu poveljstvu. Sprva so "nevarne" Slovence pošiljali v konfinacijo v Italijo. Težje kršitve javne varnosti je obravnavalo vojaško vojno sodišče na Sušaku in kasneje njegov odsek v Ljubljani (od decembra 1941), ki sta izrekla 83 smrtnih obsodb, 412 obsodb na dosmrtno ječo, 3082 obsojencev pa obso-

poskusu pobega ter (zaradi tega) bivanju v samicah, so me z nekaterimi drugimi poslali v koncentracijsko taborišče DACHAU na Nemškem. Skoraj tri mesece tamkajšnjega okrutnega življenja sem preстал, potem pa so me - kot mnoge druge predstavnike najcenejše delovne sile - poslali v Augsburg, kjer sem dve leti delal po 12 ur v tovarni Messerschmidt. Življenjski pogoji so bili strašni in brez paketov od doma ne bi zdržal; tako kot niso Rusi. Za vsak malenkosten prestop, pobeg, krajo

Nikolaj Pirnat: V internacijo

dila na zapor do 30 let. Obsojenci so zaporne kazni prestajali v italijanskih kaznilnicah.

Po velikem razmahu narodnoosvobodilnega gibanja jeseni 1941 in pozimi 1941-1942, ko je "OSVOBODILNA FRONTA POSTALA DRŽAVA V DRŽAVI" (Boris Kidrič), navedeni ukrepi italijanskemu okupatorju niso več zadoščali niti za delno vzdrževanje javne varnosti, zato so začeli odganjati civilno prebivalstvo v koncentracijska taborišča. V Ljubljani so lovili prebivalstvo v tako imenovanih racijah, na podeželju pa v vojaških čistkah. Število ljudi, odgnanih v koncentracijska taborišča Gonars, Rab itd., je po italijanskih

ocenah znašalo 20.000, v naši povojni publicistiki pa se je uveljavil podatek 30.000.

Tudi italijanski okupator je kot povračilni ukrep za partizanske akcije streljal talce. Ustrelili so 21 skupin s 145 talci, med drugim tudi nekaj uglednih kulturnih in javnih delavcev.

Poleti 1942 je bil čas najstrahovitejšega italijanskega in tudi že belogardističnega nasilja. Gorele so slovenske vasi, množično so streljali civilno prebivalstvo in ujete partizane.

Po italijanski kapitulaciji je na nekdanjem italijanskem okupiranem ozemlju izvajal

so nas topli, mučili na sto načinov, tudi s tem, da smo morali pozno v noč prisostvovati obešanjem sotrpinov. Mnoge so ujeli pri sabotazi; pretepli so jih skoraj do smrti in poslali v krematorij v Dachau... Jedli smo pretežno kole-rabo, ki je - olesenela - vsebovala veliko celuloze. Marsikdo se je ob alarmu umaknil iz vrste in si natrgal detelje, da si z nečim napolni želodec. Marsikdo je brskal med odpadki na smetišču, da bi si našel kaj za pod zob...

Ko so zavezniki zbombardirali lager, tovarno in Augsburg sploh, so nas poslali v Boimheim ob Donavi, kjer je bila podzemna tovarnica, v kateri smo izdelovali kri-la za nemško tajno orožje V 2. Tu smo bivali v zemljankah. Komandant

Slutnja bližnje smrti zre iz oči

nasilje nemški okupator. Iz maščevalnih razlogov je požgal primorske vasi in ponekod pobil vse od otrok do starcev. Taborišče, zapor in morišče je postala nekdanja "rižarna" v Trstu, edino nemško taborišče v Italiji s krematorijem.

Tudi prebivalci Prekmurja so okusili mnoge oblike nasilja, s katerimi je madžarski okupator skušal uničiti klice odpora - od smrtnih obsodb do bivanja v madžarskih in nemških koncentracijskih taboriščih

SLOVENCİ SO OKUSILI VSE VRSTE

NASILJA, KI SI JIH JE LE BILO MOGOČE IZMISLITI. NEKATERE VRSTE NASILJA SO MED VSEMI OKUPIRANIMI NARODI V EVROPI OKUSILI CELO V NAJVEČJE OBSEGU, ČE UPOŠTEVAMO ŠTEVIL PREBIVALSTVA. IN S PONOSOM JE MOČ TRDITI, DA JE VEČINA RTEV FASISTIČNEGA NASILJA V IZGNANSTVU, ZAPORIH, TABORIŠČIH ITD. - KLJUB NAJHUJŠI PREIZKUŠNJI - OSTALA ZVESTA SLOVENSKEMU NARODU IN NJEGOVEMU OSVOBODILEMU GIBANJU.

Z izjemo nekaterih vrst (mnogično izganjanje Slovencev, ukradeni otroci, ubijanje talcev na Štajerskem) to področje zgodovine še ni izčrpnjeje

Življenje, nevredno tega imena...

taborišča je užival v "lastnoročnem" kaznovanju. Za vsak malenkosten prestop je - pri apelu - poklical storilca po številki in ga pogosto pri priči ustrelil s pištolo...

Mnogi smo nenehno mislili na beg in snovali načrte, kako bi se čimprej vrnili domov ter se pridružili odporu. V Boimheimu nas je nekaj sto od 3000 jetnikov izkoristilo priložnost, ko so zavezniška letala odvrгла množico rušilnih in zažigalnih bomb. Tudi "našo" tovarnico so uničili... Sam sem z nekim Ljubljancem skušal priti do Augsburga, kjer sem imel skrito civilno obleko, ki mi jo je prinesla sestra, ko sem bil še v augsburškem lagru. V neki vasi naju je presemetila "vaška straža" (nadalj. na strani 12!)

proučeno, zato bo velik prispevek k boljšemu poznavanju te tematike pomenila otvoritev muzejske zbirke o političnih zapornikih in internirancih 4. julija 1981 v brestaniškem gradu, kjer je že od leta 1968 muzejska zbirka o izgnancih. Po novem bo ustanova, delujoča v okrilju Muzeja revolucije v Ljubljani, nosila ime MUZEJ POLITIČNIH ZAPORNIKOV, INTERNIRANCEV IN IZGNANCEV SLOVENIJE V BRESTANICI.

UTRINKI IZ ŽIVLJENJA V KONCENTRACIJSKIH TABORIŠ- ČIH

A U S C H W I T Z

Jugoslovani so bila tretja največja narodnostna skupina (24 tisoč). Med njimi je bilo kakih 4000 političnih zapornikov.

Prvi Jugoslovani v tem taborišču so bili španski borci, ki so jih nacisti zajeli v taboriščih v Franciji ali na begu po Evropi. Sled za temi interniranci je povsem izbrisana. Kot se spominja-

BRESTANIŠKI GRAD, KRAJ
GRENKEGA SPOMINA

Na trnovo pot izgnanstva je
šlo skozenj 45.000 Slovencev

Nastanek brestaniškega gradu sega v prvo polovico 12. stoletja, ko je bila Brestanica v posesti salzburske nadškofije. Lastniki so se hitro menjavali. Najdlje so ga imeli v rokah Rajhenburški vitezi in po njih je tudi dobil ime Rajhenburg. Ob koncu 19. stoletja je bil preurejen v samostan trapistov, ki so gospodarili na gradu vse do aprila 1941, to je do časa, ko so ga začeli nacisti po zasedbi slovenske Stajerske spreminjati v tako imenovano PRESELITVENO TABORIŠČE za izganjanje Slovencev. Prostore v gradu sta preselitveni štab in poveljstvo taborišča uporabljala za svoje pisarne in bivališča, izgnanci pa so morali prebivati v hlevih oziroma lesenih barakah, ki so jih zgradili v ta namen. Spomladi 1942 so taborišče ukinili in nato nekaj mesecev uporabljali le barake na železniški postaji, v gradu pa so bile nato druge nacistične ustanove in uradi. Po vojni so grad uporabljali za različne namene, največ časa za zapore.

Verjetno v deželah, ki so trpele pod nacistično okupacijo, ni objekta, skozi katerega bi šlo na trnovo pot izgnanstva toliko ljudi, kot ravno skozi taborišče na brestaniškem gradu - okrog 45.000. Zato so grad upravičeno izbrali za kraj, kjer je postavljena MUZEJSKA ZBIRKA SLOVENSКИH IZGNANCEV MED II. SVETOVNO VOJNO. Razstavo so odprli leta 1968, uredil jo je zgodovinar dr. TONE FERENC, oblikovno pa ing. arh. FRANCE FILIPČIČ.

jo prvi poljski ujetniki, so vsi umrli že v prvem obdobju gradnje taborišča, ko so bile tudi razmere najtežje... Ljudje so bile le številke v seznamih delovnih enot in bivalnih barak. Ko so jim pošle poslednje sile, so bili preprosto "saboterji" in so izkravali pod streli stražarjev, pod zobmi dresiranih psov, pod biči priganjačev. Številni so si sami skrajšali življenje na električni ograji...

B U C H E N W A L D

Z vseh strani, iz Buchenwalda in njegovih podružnic, pa so vsak dan vozili mrličje v šest peči buchenwaldskega kremato-

rija. Iz njegovih dimnikov je noč in dan švigal plamen in grozljivo je zaudarjalo po gorečem človeškem mesu. Pripovedujejo, da je včasih med trupli še utripalo življenje, pa so tudi njega dotolkli ali pa ga še živega porinili v peč...

D A C H A U

Do skrajnosti izstradanih ljudi je bila sama kost, prevlečena s sivkasto izsušeno kožo, ohlapnih mišic. Njihovi obrazi so spominjali na maske, njihove zenice so bile nenaravno razširjene in njihovi pogledi apatični. Gibali so se neverjetno počasi in se spotikali že ob najmanjši oviri. V Dachauu so opravljali števil-

MUZEJSKA ZBIRKA SLOVENSКИH IZGNANCEV ponazarja nemške imperi-
alistične pretenzije do slovenskega narodnega ozemlja, pripra-
ve na nemško okupacijo, zasedbo in razkosanje Slovenije in
najpomembnejše ukrepe nemškega okupatorja, s katerimi je hotel
deželo ponemčiti in uničiti slovenski narod kot etnično enoto.

Za ponemčenje so smatrali sposobne le narodno mlačne politične
omahljivce, zlasti pa rasno dobro ocenjene Slovence, za vse
druge pa ne bi bilo več prostora na domači zemlji - morali bi
v izgnanstvo, v koncentracijska taborišča ali celo v smrt. Ta-
ko lahko v zbirki spoznamo nacistične načrte in priprave na
nasilno izganjanje Slovencev, zapiranje ljudi in odgon v pre-
seljevalna taborišča, življenje v teh taboriščih ter izgone v
Srbijo, NDH in Nemčijo, kamor so izgnali ljudi prav z našega
območja, iz tako imenovanega izselitvenega pasu ob Savi in So-
tli, in sicer v času od oktobra 1941 do julija 1942.

Zbirka prikazuje tudi nacistično izganjanje slovenskega življa
na Koroškem, svojce partizanov in ubitih talcev na Spodnjem
Štajerskem in Gorenjskem ter prebivalcev celotnih vasi po vsej
Sloveniji, ki so jih nacisti požgali in zravnali z zemljo. Ka-
ko so ti izgnanci živeli, kakšen je bil njihov položaj v iz-
gnanstvu, v kolikšni meri so se vključevali v NOB in odporniš-
ko gibanje in njihova vrnitev v domovino - vse to prikazuje
zbirka, ki jo dopolnjujejo likovna dela umetnikov, ki so ust-
varjali v okupatorjevih ječah, taboriščih in v svobodnih slo-
venskih gozdovih.

Obstoječo muzejsko zbirko bo dopolnila od 4. julija 1981 dalje
ZBIRKA O POLITIČNIH ZAPORNIKI IN INTERNIRANCIH. Ogleđ MUZEJA
POLITIČNIH ZAPORNOV, INTERNIRANCEV IN IZGNANCEV SLOVENIJE V
BRESTANICI bo poslej nudil še bogatejšo sliko o težkih časih.

ne poskuse na živih ljudeh:
okužbe z malarijo, reakcije
človeškega organizma na pod-
hladitev, vpliv nizkih in vi-
sokih pritiskov na človeško
telo, kirurški posegi itd..
Mnogi od tistih, ki so ostali
živi, so bili invalidi za vse
življenje.

M A U T H A U S E N

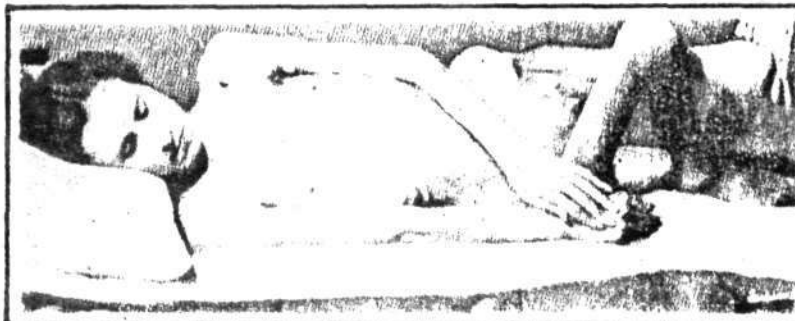
Interniranca so vtaknili pod
mrzlo prho in ga pustili pod
vodo, ki je imela 10 do 12
stopinj, kake pol ure. Če ni
umrl zaradi infarkta, je ne-
kaj dni kasneje podlegel za
pljučnico...

Molitev na tibetanski način

je pomenila, da so interniran-
cu vtaknili med prste lesene
ali železne paličice, esesovec
pa jih je nato stiskal, kar je
povzročalo strahotne bolečine.
Na ta način so hoteli izsiliti
priznanja za dejanja, ki jih
interniranci niso storili...

R A B

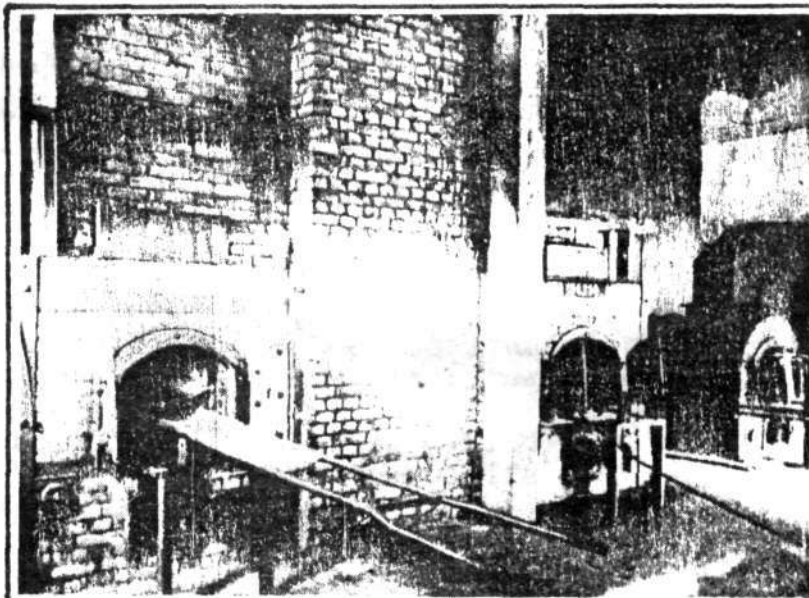
Na pismo opozorilo, da v ta-
borišču na Rabu umirajo ljudje
zaradi lakote ter da se nekate-
ri vračajo iz taborišča hudo
bolni, je pristojni italijan-
ski poveljnik samo pripisal:
"Umevno in pravilno, da konce-
ntracijsko taborišče ne pomeni
taborišča za debeljenje. Bolan
človek je človek, ki da mir!"

Smrt jim je bila
odrešitev...

Pri begu preko reke so tovariša ujeli, ker mu ni uspelo splezati iz vode na rečni breg. Sam sem se uspel rešiti. Prenočil sem skrit pod seneno kopo. Naslednjega dne proti večeru sem bil od hoje do kraja izčrpan in sem se odločil za vožnjo z vlakom... Večina prebivalstva je bila do nas sovražno razpoložena in tudi tokrat se je to potrdilo. Neka ženska me je izdala sprevodniku, sprevodnik pa je poklical policijo, ki me je brž spravila v pomožno taborišče. Imel sem izredno srečo, da sem se izognil obešenju, s čimer so ubežnike kaznovali, saj je nekdo javil taboriščni upravi, da sem se prostovoljno javil, taki pa so bili - na podlagi prejšnjega poziva - pomiloščeni.

Drugi pobeg je bil uspešen. Tedaj so nas iz Landsberga, kjer sem okusil najhujši teror, peš napotili v koloni proti Dachauu. Zaradi pogostih zavezniških bombardiranj smo hodili le ponoči. In celo tedaj, če je bila noč svetla, smo se morali ob alarmu umakniti s ceste. Trem nam je uspelo pobegniti. Tri dni smo se skrivali v nekem gozdu, četrty dan pa so tiste kraje že osvobajali zavezniki. Zavezniški vojaki so nas zasuli s hrano in marsikateri od internirancev se je - po dolgem obdobju stradanja - prenaedel, da mu je počil želodec. Mi trije smo sklenili le postopoma povečevati začetne sila skromne obroke in smo pri tem drug drugega nadzorovali. Do Münchna smo šli peš, tam pa smo se pridružili skupini, ki jo je s kolesi ubrala domov."

Krematoriji so
noč in dan gol-
tali do kraja iz-
črpana trupla, ki
jih je bila le
še kost in koža.

IZ PRIČEVANJ INTERNIRANCA Z RABA

FRANC ERCEK, 74-letni kmetovalec z Dolge Rake, je prestal grozote italijanskega koncentracijskega taborišča na otoku Rabu: "Ko smo izvedeli, da nas bodo Nemci izgnali v Nemčijo, sem se z družino umaknil na italijansko stran, v vas Grmovlje pri Škocjanu. Jeseni 1942, v času najhujšega okupatorjevega nasilja, so me Italijani zajeli in ko sem zavrnil sodelovanje v beli gardi, sem si napisal "napotnico" za Rab. Pot me je z mnogimi drugimi vodila skozi belgijsko vojašnico v Ljubljani, kjer se je že začelo stradanje, ki sem ga trpel vse do italijanske kapitulacije septembra 1943...

Bivali smo v šotorih. Ležišča so bila skromna, malo slame in kakšna deka. Interniranci so umirali od glada. Skleda motne vode z nekaj zrn riža ali par makaronov je bila poleg koščka kruha za tri dobre ugrize vsa hrana. Spomnim se, kako so otroci brskali po odpadkih in kako žalostno so me gledali s svojimi velikimi očmi, ko sem jim rekel, naj tega ne počno, ker bodo umrli zaradi zastrupitve...

Zgodil se je primer, da je mati več dni skrivala svojega mrtvega otroka, da je dobivala hrano še zanj. Videl sem, kako se je oče tresel za življenje svojega sina in si je od že tako skromne hrane pritrgoval, da bi vsaj sin preživel...

Decembra 1942 sem bil na koncu življenja. Tehtal sem le še 35 kg. Ženi sem pisal, da se ne vidiva več. Ona je pošto dobila, jaz pa njenih paketov nikoli; so obtičali v drugih rokah... Rešil mi je življenje paket Rdečega križa, zato sem še danes zvest tej dobrodelni organizaciji.

Ko je prišla kapitulacija, smo se z orožjem kmalu začeli vračati proti domovom..."

Stane Kumar: Internirani deček, 1942

Program proslave

Proslava na brestaniškem gradu - v soboto, 4. julija 1981 - se bo predvidoma začela ob 10. uri in bo potekala takole:

1. HIMNA,
2. POZDRAVNI NAGOVOR predsednika OK ZKS Krško JOŽETA HABINCA,
3. SLAVNOSTNI GOVOR sekretarja Predsedstva CK ZKS FRANCA ŠETINCA,
4. BILEČANKA,
5. BOHOR,
6. NARODNA PESEM,
7. KONJUH PLANINOM,
8. OB VEČERNI URI,
9. HEJ BRIGADE,
10. JUBILEJNA KORAČNICA,
11. ZASTAVA PARTIJE,
12. SLAVNOSTNA PESEM,
13. NAGOVOR predstavnika Muzeja ljudske revolucije Slovenije OB OTVORITVI MUZEJSKE ZBIRKE O POLITIČNIH ZAPORNIKI IN INTERNIRANCIH,
14. ZAKLJUČNA KORAČNICA.

V kulturnem programu bodo sodelovali:

- GODBA NA PIHALA DELAVSKEGA KULTURNEGA DRUŠTVA "SVOBODA" SENOVO,
- MOŠKI PEVSKI ZBOR DELAVSKEGA KULTURNEGA DRUŠTVA "SVOBODA" BRESTANICA in
- 4 RECITATORJI - PRIPOVEDOVALCI VEČNEGA BESEDILA.

Publikacijo je pripravil in izdal INDOK CENTER OBČINE KRŠKO - Odgovorni urednik: Ivan Kastelic - Oblikovalec: Niko Keše

!!!

Vrednost obsežnih obnovitvenih del pri pripravi prostorov za novo muzejsko zbirko na brestaniškem gradu je znašala nekaj več kot 7,6 milijona din.

Zagotovljenih finančnih sredstev je bilo le malenkost več kot polovica, vse ostalo pa je vrednost podarjenega materiala in prostovoljnega dela.

Pri tem so se izkazali:

organizacije združenega dela

- TOVARNA CELULOZE IN PAPIRJA "DJURO SALAJ" KRŠKO in posebej
- TOZD TES BRESTANICA,
- SOP KRŠKO,
- NOVOLES - TOZD "BOR" KRŠKO,
- KOSTAK KRŠKO,
- RUDNIK RJAVEGA PREMOGA SENOVO,
- ELEKTRARNA BRESTANICA,
- DES - TOZD ELEKTRO KRŠKO,
- IGM "SAVA" KRŠKO,
- METALNA SENOVO,
- PAPIRKONFEKCIJA KRŠKO in
- M - PRESKRBA KRŠKO,

zasebni obrtniki

PAVLIČ, BENJE, RADI, ŽABKAR, RESNIK, BOŽIČNIK, ABRAM, PIRC in BEZJAK,

izvajalca nadzora

ing. ŠERBEC in ing. KALAN ter

udeleženci mladinske delovne akcije, ki so opravili 577 ur prostovoljnega dela pri izkopu za vodovod.